

זעוממקו של מקרא

דברי עומק
בכרשת השבוע ובמועדים

פרשת קרח
ה'תשפ"ו

בכל ענייני החוברת ניתן לפנות אל: 052-7675895
גור-אריה צור מודיעין עילית
להצטרפות לתפוצת מייל: leshem895@gmail.com

לעומקו של מקרא פר' קרח

והוא מִנָּה נשיא את בן אחיו הקטן
מכולם, את אליצפן בן עֲזִיזָאֵל, הריני
חולק עליו ומבטל את דבריו.

ולמעשה, בכך חלק קרח לא רק על
משה, אלא גם על השכינה הק'. **שכן**
פירש רש"י שמינויו היה **על פי**
הדבור.

וכדרב חסדא, (מדרש תנחומא וכן
סנהדרין, קי.) אָמר רב חֲסֵדָא, כָּל
הַחֹלֵק עַל רַבּוֹ, כָּאֵלּוּ חֹלֵק עַל
הַשְּׂכִינָה, שְׁנֵאֲמַר: כְּהִצָּתָם עַל ה'
(במדבר כו, ט).

עד כאן חמתו של קרח בערה בו באש
הקנאה והגאווה על מינויו של אליצפן
כביכול במקומו.

בביאור מינויו של אליצפן בן עֲזִיזָאֵל

ויש ליתן טעם מדוע אמנם בחר
הקב"ה **באליצפן בן עוזיאל** להיות
נשיא גם על פני קרח דודו, וכן גם על
פני מישאל אחיו הגדול.

ולעומקו של מקרא יבואר על פי
שיטתו של רש"י בפרשת נח גבי שם

מחלוקת קרח ועדתו

ויקח קָרַח (טז,א'). פירש רש"י
פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי
תנחומא. ואע"פ שאין רש"י בא אלא
לפשוטו של מקרא, כבר מעיר כאן
שפתי חכמים שמדרש תנחומא קרוב
לפשוטו, ולכן הביאו רש"י בפירושו,
למען ירוץ הקורא בו.

מה ראה קרח לחלוק עם משה

ואשר על כן מביא רש"י מן המדרש
מה ראה קרח לחלוק עם משה,
נתקנא על נשיאותו של **אליצפן בן**
עוזיאל, בן אחיו, שמינהו משה **נשיא**
על בני קהת על פי הדבור.

אמר קרח, אֲחִי אבא ארבעה היו,
שנאמר וּבְנֵי קֹהֶת עִמָּרָם וַיִּצְחָר
וַחֲבִירֹן וְעִזִּיזָאֵל (שמות ו, יח),

עִמָּרָם הבכור נטלו שני בניו גדולה,
אחד מלך ואחד כהן גדול,

מי ראוי ליטול את **השניה**, לא אני,
שאני בן יִצְחָר שהוא **שני לעמרם**,

לעומקו של מקרא פר' קרח

הסמוך למילה **נִישָׂאֵם**, יותר ממישאל.

ויפת: **נִיקַח שֵׁם וְלָקַח אֶת-הַשְּׁמָלָה** ונִישִׂאֵם על-שֵׁכֶם שְׁנֵיהֶם (ט, כג)

מפרש רש"י:

[שם] ויקח שם ויפת. ויקחו אין כתיב כאן אלא **נִיקַח**, לימד (ב"ר לו, ו.) על שם שנתאמץ במצוה יותר מיפת, לכך זכו בניו [של שם] לטלית של ציצית.

כזה: ויקרא מִשָּׁה אֶל-מִישָׁאֵל וְאֶל אֶלְצָפָן קָרְבָּי וגו' וַיִּקְרְבוּ **נִישָׂאֵם** בְּכַתְּבוֹתָם וגו'. לומר שנתאמץ במצוה יותר ממישאל. ולכן הכתיב עליו הכתוב כביכול **נִישָׂאֵם**.

או פלג לדרך זו:

שגם המלה קָרְבָּי קרובה לאלצפן יותר מאשר למישאל. כזה: ויקרא מִשָּׁה אֶל-מִישָׁאֵל וְאֶל אֶלְצָפָן בְּגֵי עֲזִיזָל דָּד אַהֲרֹן וַיִּאָּמֶר אֲלֵהֶם קָרְבָּי שְׂאוּ אֶת-אֲחֵיכֶם מִצֵּיתָה.

והקב"ה קורא הדורות מראש, גלוי לפניו שאלצפן ישוב למצוה יותר מאחיו, ולכן קרב את המלה קָרְבָּי לאלצפן יותר מאשר למישאל. כי בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו.

ואף כי מישאל גם נשא את השרופים יחד עם אלצפן אחיו, הרי נלמד מן הכתובים הנ"ל כי אלצפן נתאמץ במצוה ביותר.

ולכא מילתא דלא רמיזא באורייתא: שכן יראה למעני

כמו כן גם כאן נאמר ששילם לו הקב"ה לאלצפן גמולו הטוב על אשר השתדל ביותר במצוות משה לשאת את בני אהרון השרופים, נדב ואביהו.

וכך הוא הלימוד:

ככתוב בפר' שמיני (ויקרא י, ד'-ה') **וַיִּקְרָא מִשָּׁה אֶל-מִישָׁאֵל וְאֶל אֶלְצָפָן בְּגֵי עֲזִיזָל דָּד אַהֲרֹן וַיִּאָּמֶר אֲלֵהֶם קָרְבָּי שְׂאוּ אֶת-אֲחֵיכֶם מִצֵּיתָה.**

וַיִּקְרְבוּ נִישָׂאֵם בְּכַתְּבוֹתָם אֶל-מִחֻז לַמִּתְּנָה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה.

נִישָׂאֵם כתיב חסר ללא ו'. **נִישָׂאֵם** אין כתיב כאן אלא **נִישָׂאֵם**.

וַיִּדְרֹשׁ בדרך של אל תקרי. אל תקרי **נִישָׂאֵם** אלא **נִישָׂאֵם**. וכוונתו לאלצפן

לעומקו של מקרא פר' קרח

מצוה, בג' אופנים :

הא', שניתן לו אות י' תוספת לשמו, כנ"ל, ויִקְרָא מעתה אליצפן.

הב', שנתמנה לנשיא על בני קהת ככתוב (במדבר ג, ל') וְנָשִׂיא בֵּית אָב לְמִשְׁפַּחַת הַקֹּהֲנִים אֱלִיצָפָן בֶּן עֲזִיזֶל,

הג', שקרב הקב"ה את המלה קָרַב למקורבו אליצפן, וגם שהעיד עליו הכתוב באמרו וַיִּשָּׂאֵם לֵלָא ו', כאומרו וַיִּשָּׂאֵם.

ועל דרך הרמז והצח, המילה וַיִּשָּׂאֵם תעיד בראשי תיבות שיוקדם אליצפן לפני מישאל. כיצד:

וַיִּשָּׂאֵם: וישא אליצפן מישאל. הקדים את אליצפן גם במילה וַיִּשָּׂאֵם. ובזה ינתן טעם, מדוע נתקנא קרח על חינום. שהרי לא ידע קרח את סודו של אליצפן. שרק הקב"ה הבחין בהשתדלותו, והורה למשה למנות את אליצפן נשיא על פי הדיבור.

וכאומרו על דרך הצח: אליצפן שהשתדל ונשא על כפיו את קדושת המתים, יזכה להיות נשיא על נושא קדשי החיים.

בשימת לב שהמילה קָרַב מנוקדת בשני טעמים. תלישא גדולה, וגרשיים. ושני הטעמים מנוגנים בהברה האחרונה: בו שהיא בגימטריה קטנה 8 כחשבון העולה לשמו של אלצפן בגימטרי' קטנה.

ונרמז בזה שהאחד יהיה נגדש מן הגדולה, שכן מוטעם בגרשיים והשני יעלה לגדולה שכן מוטעם בתלישא גדולה, ומי הוא זה אלצפן ששמו רמז בו כנ"ל.

ואמנם כן, אֱלִיצָפָן שהוא הקטן מבין השנים זכה לגדולה, ומינהו משה להיות נָשִׂיא בֵּית אָב לְמִשְׁפַּחַת הַקֹּהֲנִים, ומישאל שהוא הגדול לא נתמנה. אלא היה לכאורה כאחד מן הלויים נושאי כלי הקדש.

ובהתבונן, צא ולמד מה בין קרח לאליצפן. קרח שחלק על משה נתקרח מן הנשיאות, ואליצפן שבצפונות לבו ציפה מתי יבוא דבר משה אליו לקיים מצות המלך, צָפַן לו הקב"ה, הצופה ויודע צפונותינו, את נשיאותו, וציפה כביכול מתי יבוא לידו ויקימהו לנשיא.

ואשר על כן פירסמו הכתוב לאלצפן, כדרך שמפרסמים עושי

לעומקו של מקרא פר' קרח

ולכן נקרא גם **אל-צפן**, שהקב"ה **צָפַן** לו תפקיד זה, תחת קרח. ולעומתו שמו של קרח, גרם לו לעשות קרחה בישראל, ולהיעשות בעצמו קרחה גם מן הנשיאות.

וייש ליתן את הדעת, כיצד למדו חז"ל **שְׁמוֹת** [בצירה] **משְׁמוֹת** [בפתח]. עד שאמרו אל תקרי **שְׁמוֹת** אלא **שְׁמוֹת**.

ובהקדים, בשימת לב נראה שיש כאן מעין תרתי דסתרי. אמרת לכו תִּזּוּ **מִפְעֻלוֹת ה'** והדר אמרת **אֲשֶׁר שָׁם שְׁמוֹת בְּאֶרֶץ**. אם שָׁם **שְׁמוֹת**, שהן שממות, היכן הם **מִפְעֻלוֹתיו**, אלא על כרחך שָׁם **שְׁמוֹת**.

וייש ליתן טעם אם כן, מדוע הוציאו הכתוב בלשון **שְׁמוֹת**, עד שצריכים חז"ל לומר אל תקרי. שיאמר הפסוק לכו תִּזּוּ **מִפְעֻלוֹת ה'** **אֲשֶׁר שָׁם שְׁמוֹת בְּאֶרֶץ**. ומדוע הוצרך לומר **שְׁמוֹת**.

ובשימת לב נאמר כאן שם רחמים: לכו תִּזּוּ **מִפְעֻלוֹת יְהוָה**, ומִשְׁם רחמים יושפעו הרחמים ולא **שְׁמוֹת** ושממות. וככתוב באיכה (ג, לח) **מִפִּי עֲלִיּוֹן לֹא תֵצֵא הַרְעוֹת נְהַטֹּב, וּפִירֵשׁ רִשְׁי שֵׁם**: כל איש ואיש יתאונן על חטאיו

ובשימת לב, יִרְאֶה לְמַעַן כי בפר' שמיני קראו הכתוב **אֱלִיצָפֹן**, ובפר' במדבר (ג, ל') קראו הכתוב **אֱלִיצָפֹן**: וּנְשִׂיא בֵּית-אָב לְמִשְׁפַּחַת הַקֹּהֲנִים **אֱלִיצָפֹן בֶּן-עֲזִיזֶל**.

ובנתינת טעם לדבר, יש לומר שהקב"ה הוסיף לו אות י' משמו, חֲלָף השתדלותו במצנת משה, בנוסף למינויו כנשיא על בני קהת. שכן יאה לנשיא על נושאי כלי הקדש להיות נושא אות קדש משמו של הקב"ה. והוא כעין "הרמנא דמלכא", והוא אות לציווי המלך. כעין מטה האלקים שניתן ביד משה.

~~~~~

שְׁמַא גָּרִים

במחלוקת קרח

מובא בברכות (ז:) מנא לן **דְּשְׁמַא גָּרִים** - ששמו של האדם גורם לו כל מפעלות חייו - אמר רבי אליעזר דאמר קרא (תהלים מו, ט') **לְכוּ תִזּוּ מִפְעֻלוֹת ה'** **אֲשֶׁר שָׁם שְׁמוֹת בְּאֶרֶץ** אל תקרי **שְׁמוֹת** אלא **שְׁמוֹת**. ו**שְׁמוֹ** של **אליצפן** גרם לו לגלות צפונות נשיאותו.

לעומקו של מקרא פר' קרח

שְׁמוֹת בארץ, וידרש **נִיקְרָח קרח**. שקנאתו באליצפן **ריחקתהו** והקריחתהו. **זה שאמר ריש לקיש** שעשה **קרח** בישראל, ולקח מקח רע לעצמו, במקום אשר היה **מתרחק** מהמחלוקת, יכול היה לקחת מקח טוב לעצמו.

ולעומתו של **קרח** - **שָׁמַא גְּרִים** ליה **לאֲהָרוֹן**, שיאמר עליו הלל אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה. כיצד: **אהרון** נוטריקון:

אה - אוהב שלום, אוהב את הבריות

רו - רודף שלום

ן - ומקרבן לתורה.

וכן **שָׁמַא גְּרִים** ליה **למשה** רבנו שנאמר עליו **וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה** וַתֹּאמֶר כִּי מִן-הַנְּסִיִּים **מִשִּׁיתָהוּ** כן כאן **נמשה** משה מן המים הזדוניים של המחלוקת שנקראה על שם **קרח ועדתו**, בינם לבין עצמם.

עד כאן נתבאר על פי רש"י ומדרש תנחומא **מה ראה קרח לחלוק על משה**.

כי **הם** המביאים עליו הרעה, ועוד שם: לא יצא רעה וטובה מפיו אלא הרעה באה מאליה לעושה רע והטוב לעושה טוב. וכאומרו: כי מהטוב יצא הטוב לטובים.

ומעתה, בידי האדם הוא, האם יָשִׁים ה' **שְׁמוֹת** או שמא ח"ו **שְׁמוֹת**.

ונרמזו הדברים בפסוק דומה בתהלים [סו, פס' ה'] **לכו ויראו מפעלות אֱלֹהִים נוֹרָא עֲלִילָה** על בְּנֵי אָדָם: כי שם **אלקים** דין הוא ומוראו על הבריות וזה שאמר **נוֹרָא עֲלִילָה**. **ומעתה נוכל לחלק**, מה שאמר **שְׁמוֹת** הוא מצד **האהבה** של שם ה' מקור הרחמים, ומה שאמר **שְׁמוֹת** ממש הוא מצד היראה, של שם אלקים שהוא דין ומשפט הנותן לאיש כפרי מעלליו וזה שאמר **נוֹרָא עֲלִילָה** על בְּנֵי אָדָם.

וכן קרח, שמו גרם לו לעשות **קרח** בישראל ולהתרחק מן הכהונה. שהיה יכול לגרום לעצמו מפעלות טובים ושם טוב, אילו היה **מתרחק** מן המחלוקת. שאז היו אומרים עליו **נִיֶּרַח קרח**. אלא שלא השכיל לְשׁוֹם **מִפְעֻלֹת** ה' בארץ, ולכן במעשיו שָׁם

לעומקו של מקרא פר' קרח

בכל רוח שילך. ולכן, בנמשל, גם אם העדה כולם קדושים, **צריכים הם למשה ואהרן להזכיר מצוות ה'**, כציציות הללו הבאות להזכיר מציאות ה'.

ול"שיטת" קרח יש לשאול, מעיקרא מאי קא סבר. שאם כל העדה כולם קדושים ואינם צריכים מנהיג, איך יהיה הוא, קרח, מנהיג עליהם. והרי אינם צריכים מנהיג.

ושמא יש לומר שגם על כך אמרו: קרח שפיקח היה מה ראה לשטות זאת.

ובשימת לב, במדרש תנחומא מובאת דרך נוספת שבה רצה קרח לחלוק על משה ואהרן. באמרו **בית מלא ספרים, מהו שתהא פטורה מן המזוזה**. והיא היא אותה טענה, שבית מלא ספרים כמוהו כעדה שכולה קדושים, ואינם צריכים מזוזה שתפטור אותם. והיא היא אותה טעות. שהמזוזה לא באה לפטור את הבית, אלא את יושביו.

ויש לשאול, מדוע יביא המדרש שתי מחלוקות זהות, ומה בא לחדש.

מענה יבאר המדרש, והביאו רש"י בפירושו **כיצד חלק קרח על משה רבנו**

נדרש בתנחומא:

שלקח עמו ר"ן ראשי סנהדראות לקנתר ולהתנצח עם משה באמרו: **טלית שפלה תכלת**, מה היא שתהא פטורה מן הציצית.

ובביאור שיטתו של קרח, יש לומר, שהפתיל תכלת בציצית כביכול כנגד משה ואהרן, והטלית שכולה תכלת כנגד כל העדה כולם קדושים. וכשם שבטלית שכולה תכלת, לטענת קרח אין צורך בפתיל אחד שיפטרנה, כן בעדה שכולם קדושים אין צורך במשה ואהרן.

ובביאור טעותו של קרח, יש לומר שהציצית והפתיל תכלת לא באו לפטור את הבגד, ולא את צבעו, אלא את האדם השובש, שלא ילך ארבע אמות בארבע כנפות בלא חוטים. כי אין הציצית חובת מנא, חובת הבגד, אלא היא חובת גברא, חובת השובש.

ולכן טעם המצוה הוא למען תזכרו, שהאדם השובש יזכור את מצוות ה'

לעומקו של מקרא פר' קרח

ולעומקו של מקרא יש לומר שקרח טעה, ולמד לחלוק על הציצית **מבגדי הכהונה** עצמם, שנאמר בהם **מעיל כליל תכלת**. והמעיל כליל תכלת שלבש אהרון, (לאחת השיטות) היה כעין בגד ארוך **עם ארבע כנפות**, וללא **חוטי ציצית כלל**. ומזה רצה ללמוד קרח שכליל תכלת פטור מציצית.

ונעלמה ממנו מחשבת הבורא ית'. שלא הצריך חוטים במעיל אהרן כדרך שהתיר כרובי זהב בקדש הקדשים. וכל זאת כדי להחדיר האמונה מי הוא **המַצְנֶה** ומי הוא **המַצְנֶה**. שהמצוות נועדו לנברא ולא לבורא. שהציצית **תכליתה בתכלת להכניע** את האדם, ולהנמיך את לבו כנגד הרקיעים וכסא הכבוד.

והכהן הגדול בכניסתו אל הקדש הרי כולו מלא הכנעה כלפי הבורא ית', ולכן לא הוצרכו כנפותיו לציציות המכניעות.

או פלג לדרך זו: הכ"ג בבגדי הכהונה כבר בדרגה עליונה, ולכן אינו צריך לשים פתילים ובהם פתיל תכלת. שהרי הם **כלבוש שמימי עליון** שאינו

ומובא בתפארת ישראל להמהר"ל שבשאלתו על **המזוזה בא לחלוק על משה** ועל תורתו, ובשאלתו על **הטלית בא לחלוק על אהרון** ועל בגדי כהונתו.

וישוב תחזור השאלה למקומה, מעיקרא מאי קא סבר, והרי לשיטתו אין צריך מנהיג.

ושמא יש לומר לִשְׁטוֹת שיטתו, על דרך **הצחות**, אמנם בית מלא ספרים אין צריך מזוזה, ולכן אפילו קרח לא יכול לפטור את הבית, אבל **יכול קרח לומר** שהוא הבית עצמו! **וכן בטלית** אמנם לשיטתו אין צורך בפתיל תכלת כי כל העדה כולם קדושים, ולכן אין קרח יכול להיות הפתיל תכלת, אבל יכול הוא לומר **שיהיה הוא**, קרח, **הטלית עצמה!** ובנמשל, **הרי הוא עצמו קהל ה'!**

שכן דרכו של המתנשא, שאין גבול להתנשאותו וגאוותו, עד אשר ידמה עצמו לעליון.

ודרכו של מקנתר ומתנצה שיש לו קצת במה להיאחז. **ויש לעיין** במה נאחזו צפרני גאוותו.

לעומקו של מקרא פר' קרח

ועדיין יש להבין, שהרי אמרו (סנהדרין לז.) לפיכך נברא אדם יחיד ללמדך וכו' שכל אחד ואחד חייב לומר **בשבילי נברא העולם** ולפי זה לכאורה שפיר דמי לפרש **למענהו**, **למען האדם**.

אלא ודאי הכוונה במאמר הנזכר כל פעל ה' **למענהו** למען היות האדם נשלם במידותיו הטובות, **ולמען יהיה נכנע וענו**. ולא כקרח שהבין למענהו למען הרבות סוס והרבות גאוותו ולמען יתנשא אף על בוראו. וזה שהמשיך שלמה המלך ואמר פל פֶּעַל ה' **למענהו וגם רָשָׁע ליום רָעָה**. שצדיקים ילכו במ פושעים יכשלו במ. וכן מה שנאמר **בשבילי נברא העולם** הוא כדי לקבל **אחריות** על קיומו של העולם ולא כדי לקבל רווח והנאה ממנו.

ועל דרך הסוד, אחד השמות הק' של ע"ב היוצאים מג' פסוקים של ויסע ויבא ויט, הוא **"נמך"**, ועל פי הזהר חדש (כמובא ב"לעומקו" לפר' שלח) מִכְנָן שם זה בפרשת ציצית כנגד המלה **צִיצִית**, לומר לך שבאה מצוה זו **להנמיך** את תאוות לבו של המקיימה. ובזה היא **מְסִיחָה** את האדם.

בא להכנעת האדם לפני בוראו כשאר הארבע כנפות, **אלא אדרבה**, הוא בא לרומם ולנשא את הכה"ג בעבודת בוראו לתכלית הנרצית של השראת השכינה הק', ולכן אין המעיל תכלת צריך לציצית.

וכדרך שאמר שלמה המלך **פל פֶּעַל ה' למענהו**. (משלי טז, ד') שכל אשר פעל וציוה הקב"ה, שיפעלו הבריות ויעשו, **למענהו**, **למען שמו ית'**. ואשר על כן בלבוש הדיוט יתחייבו ארבע כנפות בציצית, **למען תזכרו**, ובלבוש הכהן הגדול לא יתחייבו הכנפות בציצית, שהרי כל כולו אומר **כבוד ה'.**

וקרח ברשעותו ובגאוותו הבין היפך הדברים. שפל **פֶּעַל ה'** הוא **למענהו של קרח**. ולכן לא יכול היה לשאת את מרותו של אליצפן בן אחיו מחד, ושל משה ואהרן מאידך. ובאומרו להם מדוע תתנשאו על קהל ה', כיוון לעצמו. **שהוא כנגד כל קהל ה'**, וכהנמשל לעיל שהוא **הבית** והוא **הטלית**. ומדוע יתנשאו עליו. והרי אין למעלה ממנו.

לעומקו של מקרא פר' קרח

דכתיב (משלי כ"ב) עקב ענוה יראה ה'.

כלומר, ג' קומות הן. הראשונה היא החכמה. השניה היא היראה. והשלישית היא הענוה. גבוה מעל גבוה. וכשם שהיראה היא לראש החכמה כן הענוה היא לראש היראה. יוצא איפוא שאותה היראה שהיא ראש לחכמה, אותה היראה היא גם עקב לענוה. שנאמר, עקב ענוה יראה ה'. כזה:

כלומר, הענוה היא ראש ליראה, והיראה מצד אחד היא ראש לחכמה, ומצד שני היא עקב (סוליה וסנדל) לענוה.

וזה שאמר המדרש מה שעשתה חכמה עטרה לראשה (את היראה), עשתה ענוה (את היראה), עקב לסנדלה. [נוסח אחר: לסוליתה, שסוליה נמוכה היא מהסנדל].

ולכן בשמות הק' של ע"ב שמות, השם הסמוך לשם נמך הוא השם הק' יחי, ובפרשת ציצית הוא מְכַנֵּן לתיבה שלאחריה בכוונת אומרו הַכֶּנֶף, הוא "יחי" הוא המלאך הנשלח להחיות את האדם החי בהם במצוות. ואשר על כן מְכַנֵּן כנגד צִיצֵת הַכֶּנֶף - נמך יחי.

כי הקנאה התאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם. (אבות, ד, כא'). והענוה מְחַיֶּה את בעליה. שהרי כתיב (קהלת ז יב) הַחֲכָמָה תְּחַיֶּה בְּעָלֶיהָ. וחכמה יסודה בהררי הקדש של הענוה. כמבואר: כתיב (תהלים קי"א, י) ראשית חכמה יראה ה', כלומר שהיראה היא כתר לראש החכמה, ואומר (משלי כ"ב) עקב ענוה יראה ה', שיראת ה' היא עקב לענוה, כלומר שענוה היא לראש היראה שהיא לראש החכמה, ואם אומר הכתוב שהחכמה תחיה בעליה, הרי ק"ו שהענוה תחיה בעליה.

וכמובא במדרש רבה (שה"ש, פ"א) מה שעשתה חכמה עטרה לראשה שהיא היראה דכתיב ראשית חכמה יראה ה' עשתה ענוה עקב לסנדלה

לעומקו של מקרא פר' קרח

כבר כולה בתכליתה, ותכליתה היא
קרח בעצמו!

ועל דרך הצח, כדאמר ריש לקיש
(במסכת סנהדרין קט:): מאי נִיקָחָה,
שלקח מִקָּח רַע לעצמו, ומאי קרח,
שנעשה קִרְחָה בישראל,

כֵּן יֵאמָר בדרך של אל תקרי: אל
תקרי נִיקָחָה לְרַח אלא נִיקָרַח לְרַח.
שלקח מִקָּח רַע, לקח את ה"ר" שבו,
הוא הרע שבו וְשָׁמוֹ אצל ויקח, וגרם
לקרחה בישראל, וראוי להיקרא
נִיקָרַח לְרַח.

^^^

קרח ניצוץ דור הפלגה וגלגולו של קין

בעניין המקח הרע שלקח לעצמו.

מובא בסדר הדורות שהמקח רע
שבו, בא לו מדור הפלגה, שהיה ניצוץ
שלם, ולכן תרגם אונקלוס נִיקָחָה
ואתפלג.

ויש להאיר, כי דרגות אלו הן מצד
החשיבות והשבח של הענוה שתהיה
בראש כולם. ולא שתהא סוף ותכלית
להם, אלא אדרבה שתהא תחילה להם,
שבלא ענוה גם חכמה אין. וכפי
שנאמר [איוב כח, יב'] וְהִתְקַמְּהָ מְאִין
תִּמְצָא, וכדפירש הכלי-יקר [שמות
כה, י'] שהחכמה תִּמְצָא בענוה, במי
שחושב את עצמו לאין וחסר אבל לא
במי שהוא חכם בעיניו ובגאוותו טועה
בעצמו לומר שכבר הגיע אל תכליתה.

וכעין זה יֵאמָר על קרח ועדתו
לעומת משה רבנו: הקנאה התאוה
והכבוד מוציאין את האדם מן העולם
זה קרח שהיו בו כל מידות הרעות
האלה, והענוה תחיה בעליה זה משה
רבנו שנאמר והאיש משה ענו מכל
האדם אשר על פני האדמה.

ובגבהות לבו, נעלם סוד הענוה
מקרח, אע"ג שפקח היה. כי אין
פקחות במקום גבהות.

וטענת קרח היתה שהעדה היא כבר
בתכליתה ואינה צריכה לתכלת
שיפטור אותה ואינה צריכה לאהרון או
למשה שיפטרו אותם ויהיו בראשם, כי

לעומקו של מקרא פר' קרח

ובשימת לב יש לעיין במה שנאמר [בראשית ד, ח'] בקין לפני שהרגו להבל אחיו: **נִיאָמַר קִין אֶל הָבֶל אָחִיו** נִהְיָ בְּהִיּוֹתָם בְּשׂוֹדָה וַיָּקָם קִין וכו'. **ולא פירט הכתוב מה אמר קין אל הבל אחיו.**

וצריכים אנו לתרגום יונתן בן עוזיאל לידע על מה התווכחו ביניהם. שכן היה זה **שיח קשה על אמונה וכפירה.**

וכמבואר שם: **אומר קין להבל, יש משוא פנים בדין לפני הקב"ה, מדוע קבל את מנחתך ולא את מנחתי. והבל עונה לו: אין משוא פנים בדין, אלא הכל כפי המעשים.** ענה קין ואמר להבל: **לִית דִּין וְלִית דִּינָא לִית עֲלָם אַחֲרָן וְלִית לְמִיתָן אָגֵר טַב לְצַדִּיקָא וְלִית לְמִפְרָעָא מִן רְשִׁיעָא. עָנִי הָבֶל וְאָמַר לְקִין יֵשׁ דִּין וְיֵשׁ דִּין וְיֵשׁ עוֹלָם הַבֵּא וְיֵשׁ שֹׁכֵר טוֹב לְצַדִּיקִים וְיֵשׁ פּוֹרְעֵנוֹת לְרִשְׁעִים. וְעַל עֵיִסְק פְּתִגְמָא הָאֵלִין הָווּ מְתַנְצִינֵין עַל אֲנָפִי בְּרָא [ועל עסק דברים אלו היו רבים על פני השדה] וְקָם קִין עַל הָבֶל אַחֲוָהּ וְטָבַע אֲבָנָא בְּמַצְחִיהּ וְקָטְלִיהּ.**

לכאורה לפי תוצאת המעשה, טעה קין לחשוב כי הצדק אתו. הנה אין דין ואין דין ועשה בהבל כרצונו.

ויש לשאול, הרי דור הפלגה שגם הם כפרו בעיקר **לא נאבדו מתוך הקהל,** ומאי שנא מעדת קרח שאבדו מתוך הקהל, **ויש לומר** כרש"י שם, **שדור הפלגה היה ביניהם שלום אחוה וריעות.** אבל ב"פלגה" של קרח מצינו **תרתי לגריעותא.** גם פשוט יד בעיקר לחלוק על **השכינה** וגם הטילו **מריבה בעם** לחלוק על משה ואהרן. לכן אבדו מתוך הקהל.

ועל דרך הסוד, י"ל וַיָּקָח קָרַח כִּנְגֹד וַיָּקָם קִין. וַיָּקָם קִין אֶל הָבֶל אָחִיו וַיַּהַרְגֵהוּ (בראשית, ד, ח').

וכמובא בסדר הדורות, **קרח גלגול של קין, ומשה רבנו גלגול של הבל.** וגם בזה **עינו הטעתו.** חשב כשם שקין הרגו להבל כן יתגבר הוא על משה. ועינו הטעתו, כי עתה הוא **עת התיקון** למעשה קין והבל. וכן מובא שם עוד, **ופצתה הארץ את פיה בסוד ארורה האדמה הנזכר בקין, ועוד נאמר במשה אל תפן אל מנחתם בסוד הנאמר בקין ואל מנחתו לא שעה.**

ולאור הנ"ל יש להבין את

טעותו של קרח

לעומקו של מקרא פר' קרח

דין ויש דין ויש עולם הבא ויש מתן שכר לצדיקים, ונפרעים מן הרשעים.

וכמובא במסכת בבא בתרא [דף עד.]
שהראה לו ההוא טעייא לרבה בר בר חנא את מקום **בְּלוּעִי דְקַרְחָא**, וְשִׁמְעָם צועקים ממעמקי האדמה **משה אמת ותורתו אמת** והם בְּדָאִים. והיא היא **צעקתו של הבל אית דין ואית דין** וכו'.

^^^

בְּקָר וַיֵּלֶע ה' אֶת-אֲשֶׁר-לֹו וְאֶת-הַקְדוֹשׁ וְהַקְרִיב אֵלָיו וְאֶת אֲשֶׁר יִבְסֶר-בֹּו יִקְרִיב אֵלָיו (טז,ה')
יש ליתן טעם מדוע ידחה אותם למחר לומר **בְּקָר וַיֵּלֶע ה'**. לכאורה מה בכך אם יודיעם עכשיו.

ועל דרך הסוד יש לומר, בקר הוא **שרשו של יום**. כן יש לבדוק לְבָרֹר וּלְבָקָר בשרש הענין של המחלוקת, ובשרשן של הנפשות הפועלות. כן יש להתבונן בשרש ההשגחה העליונה.

ואשר על כן עלה משה בסולם היסוד והתפארת הוא האות "ואו" של וַיֵּלֶע,

והנה כי כן חשב כן גם קרח שהיה גלגולו של קין את אותם הדברים. אלא מי שלא ידע לחשב השגחת ה' בעולמו יאמר כן.

באשר קין יכול היה להבל להורגו, כי הבל נתחייב כליה ומיתה למקום על אשר הציץ בשכינה. כמובא במדרש שמואל על פרקי אבות. (פרק ב, משנה ו') **ובהסבר** דברי המדרש שמואל שם צריך לומר, **שלכן היה לו כח להבל לעמוד מול דברי הכפירה של קין.** כי הבל הציץ בשכינה, וראה את כל דרכי ההשגחה. ולכן טען: יש דין ויש דין, **אית דין ואית דין** עֵלָם אֶחָד וְאֵית לְמִיפּוֹן אֶגֶר טב לְצַדִּיקָא וְאֵית לְמַפְרָעָא מִן רְשִׁיעָא.

ובעולם התיקון, משה רבנו לא היה צריך להציץ בשכינה באיסור, אלא התנבא באספקלריא המאירה, ונגלו לו כל רזי תורה. ולכן **נשאר משה,** הענו מכל אדם, **על פני האדמה,** וקרח נכנס תחתיו **שאולה.**

ולפי זה יובן לעומקו של מקרא פירוש הכתוב: **קול דְּמִי אֶחָיד צֹעֲקִים אֵלַי מִן-הָאָדָמָה.** ומה הם צועקים: יש

לעומקו של מקרא פר' קרח

רב-לכם פני לוי (טז, ז')

יש לעיין, מה ראה משה לענות לקרח ועדתו באותו מענה לשון שנקטו הם. שהרי כך טענו קרח ועדתו בַּיִקְהָלוֹ עַל-מִשָּׁה וְעַל-אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם **רב-לכם** כִּי כָל-הָעֵדָה כָּלָם קְדוֹשִׁים וגו' ומדוע תִּתְנַשְּׂאוּ וגו'. **ופירש"י** בדבריהם, **הרבה** יותר מדי לקחתם לעצמכם גדולה.

ואילו בדברי משה פירש"י **רב לכם** דבר גדול לקחתם לעצמכם לחלוק על הקב"ה. **ואין לומר** שנקט כאן **עֲנֵה** **קָסִיל כְּאַנְלָתוֹ**, שאין זה מדרכי **הענוה להתנצח**.

ואשר על כן, יש לפרש דברי משה בדרך של **ענוה**, והתרחקות מן המחלוקת.

וכפי שפירש **אוה"ח** **הק'** בשם האר"י ז"ל, על הפסוק וְסִלַּחְתָּ לַעֲוֹנֵי **כִּי רַב הוּא** (תהלים כה, יא'), שכוונתו **ליצר הרע** הנקרא **רב**. שרב כוחו ומתחזק עלינו. וזה **לשונו**: ופירוש הרב האר"י ז"ל שחוזר אל **המפתה** **כי רב הוא**. והמפתה הוא יצר הרע.

נישא על כנפי עשר הספי' הק', הן ה-י של וַיֵּלֶךְ, עד שהגיע ליו"ד עליונה, **י** המנוקדת בחולם, שם התבונן ביו"ד חכמה סתומה, וברום **החולם** הנכסף **בכתר עליון**. וַיֵּלֶךְ המורה על אצילות דאצילות, **לידע** משם את שרש המחלוקת. לכן נאמר **בְּקֶר וְיִלְדֵע**. וכאילו נחלקת **המלה לשנים: יל - דע. מה - יל - דע, משם דע**.

ועוד יש לומר, הזכיר להם בזאת את האזהרה שניתנה לפרעה, ע"י הצפרדעים. שֶׁכֵּן **בְּקֶר וַיֵּלֶךְ** תרגומו בארמית **צַפ־דַע**. ודווקא צפרדע הזכיר להם כי היא המכה אשר צרחה בקול גדול מחריש אזנים, והיא מספירת **החכמה** כנגד **שטותו** של קרח.

ועוד אמר להם **קחו-לכם מחֲתָוֹת וגו' מִחֶר**, שאם לא יאבו לזכור את מכות מצרים, יזכרו מחיית עמלק, שנאמרה בו המידה של **מחר**. שנאמר [שמות יז, ט'] וַיֹּאמֶר מִשָּׁה אֶל יְהוָה בְּחַר לָנוּ אֲנָשִׁים וְצֵא הַלָּחֶם בַּעֲמֶלֶק מִחֶר.

לעומקו של מקרא פר' קרח

אמר לעדה בשעת סכנה זו **סורו נָא** מעלִי אֶהְיֶה הָאֲנָשִׁים הָרָשָׁעִים הָאֵלֶּה, כי הניא אביהם אותם והם לא לקחו מקחם.

או כלך לדרך זו, שאמר **סורו נָא** לא כלשון בקשה אלא בהוראה של **עכשיו**. וכתרגום אונקלוס: **זורו כְּעַן**. שבזה אין להמתין אלא **מיד** לסור. באומרו **סורו נָא כוונתו שיסורו מהר ומיד ממי שסורו רע**.

ועוד יש לשאול, מאי אֶהְיֶה דקאמר לכאורה היה די לו לומר סורו נא מעל **האנשים** הרשעים האלה. ומדוע הוסיף מעל אֶהְיֶה האנשים וכו'. ויש לומר כפירש"י במסכת קידושין פב: **סורו רע**. מנהגו רעה קרבותו רע להשתדל עמו **שיהא סר אליו ובא לביתו**. כלומר שבכאן הזהיר הכתוב גם לא לבוא אל ביתו. שהאדם שואב רשעותו מתוך ביתו. ואשתו היא ביתו כפי שנאמר בקרח לעומת און בן פלת שאשתו הצילתו. והזהירם על כך פן יבואו אל בית הרשע ורשעות אשתו תשפיע גם עליהם ועל ביתם, והיינו תספו בכל עונם. מאי תספו, שיהיה סופם כסופם של האנשים הרעים האלה. ולעומתו און בן פלת אשתו

ומעתה יובנו על נכון דברי משה לקרח. אתם אומרים **רב לכם, ומדוע תתנשאו**. ואנחנו אומרים **רב לכם**. ואין זה כי אם גדול **ורב כוחו של המפתה**, הוא יצר הרע. ובזה רצה משה להניא אותם מהמחלוקת בדרך של כבוד, כאילו אין זה חלקכם הרע, אלא חלק **יצר הרע** שמתגבר עליכם. ונתן להם בזה **פתחון פה** לשוב ממחלוקתם.

ובזה ינתן טעם לאומרו אֶל-הָעֵדָה [פס' כו'] **סורו נָא** מעלִי אֶהְיֶה הָאֲנָשִׁים הָרָשָׁעִים הָאֵלֶּה. מאי **נא**, ואם תאמר אין **נא** אלא לשון בקשה, יקשה מדוע נקט לשון **בקשה** בעת סכנה אשר כזו, והרי הקב"ה אומר להם העלו, הבדלו, ולא אמר **נא**. ומדוע יאמר משה רבנו **נא**.

ולעומקו של מקרא נאמר כי הוא מלשון להניא. למנוע. כפי שנאמר כי הניא אביה אותה. שרצה להניא את החולקים מן המחלוקת, ומשלא הצליח הזהיר את העדה סורו **נא**. שהזהירם בלשון **נא**, וכאומרו [פרשת שלח יד, לד'] **וידעתם אֶת-תְּנוּאָתִי**. ובזה הזכיר לעדה גם עניין המרגלים ואשר רשעים אלו לא למדו לקח מהם. לכן

לעומקו של מקרא פר' קרח

בביאור ההבדלים בין אדמה לארץ

**וְאִם-בְּרִיאָה יִכָּרָא ה' וּפְצָתָהּ
הָאֲדָמָה אֶת-פִּיהָ וּגּו' וּתִפָּתַח
הָאָרֶץ אֶת-פִּיהָ וּגּו'.** (טז, ל')

כתוב אחד אומר וּפְצָתָהּ הָאֲדָמָה אֶת פִּיהָ, וכתוב שני אומר וּתִפָּתַח הָאָרֶץ אֶת פִּיהָ.

ויש ליתן טעם לשינוי הלשון. וכן **יש לשאול**, מדוע באבות (פרק ה, משנה ו') נקטה המשנה בלשון **פי הארץ** ולא **פי האדמה**: עֲשֶׂרָה דְּבָרִים נִכְרְאוּ בְּעָרֵב שְׂבֵת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, וְאֵלוּ הֵן, **פִּי הָאָרֶץ** וגו'.

ועוד יש לשאול, שהרי כל מידותיו של הקב"ה אינן אלא **מדה כנגד מדה**, מה אם כן המדה כנגד מדה בכך שבליעת קרח באדמה היא דרך **פי הארץ** דוקא ולא דרך **פי האדמה**.

ועוד יש ליתן טעם מדוע שינה הכתוב גם בבריאה בין שתי הלשונות שכן בבריאת **העולם** כתיב **אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ**, ובבריאת **האדם** כתיב (בראשית ב, ו') וַיִּצְרֶה ה' אֱלֹקִים אֶת

הצילתו, שפרעה ראשה ועל ידי כך מנעה מהרשעים להיכנס אל תוך ביתה. וכאן הזהירה התורה אזהרה כפולה. שלא יכנס הצדיק אל תוך בית הרשע, ולא יכנס הרשע אצל הצדיק.

ועל דרך הצח והמוסר יאמר, שכאן יכוון הכתוב למה שנאמר [קידושין ל: סוכה נב:]: **תנא דבי רבי ישמעאל אם פגע בכ מנוול זה מושכחו לבית המדרש.** שאם פגע בו יצר הרע, אומרת התורה: אל תכניסוהו אל ביתך אל תוכך, אלא תחת זאת מושכחו לבית המדרש. שתהיה הנפש הבהמית שלו יושבת לפני הנפש האלקית שבך כתלמיד לפני רבו. ובזה יקיים מאמר חז"ל [ברכות ה.]: לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע. וכרש"י שם שיעשה עמו מלחמה וינצחהו. **ועוד יש לפרש מנוול** מלשון **נול**. הוא מכשיר האריגה, שבו אורגים את הבגד לאט לאט, חוט אחרי חוט. כן מלאכתו של יצר הרע, לארוג רשת על מנת לצוד את טרפו. ואשר על כן, תפוש את אומנותו, מושכחו לבית המדרש שם תארוג דף אחרי דף את הרשת שבה תוכל לצוד את היצר הרע, ולנצחו.

לעומקו של מקרא פר' קרח

ואכן כי כן, גם בשמים שנבראו כנגד הרוחניות גם בהם יש חילוק לגשמי ורוחני. כגון מים עליונים ומים תחתונים, וכן שמים נקראו שמים ורקיע נקרא שמים, ורקיע הוא החלק הגשמי שברוחני ושמים הם הרוחני שברוחני. וכן יש שבעה רקיעים המגיעים עד כסא הכבוד והם גם הם רוחני שברוחני ונקראים גם ערבות ושחקים הם שמי שמים עליונים. כמובא בתרגום אונקלוס על הפסוק [דברים לג, כו'] לִכְבֹּשׁ שָׁמַיִם בְּעֶזְרָךְ וּבְגִבּוֹתָיו שְׁחָקִים: דְּשִׁכְנִיתִיהּ בְּשָׁמַיָא בְּסַעְדָךְ וְתוֹקֶפֶיהּ בְּשָׁמַיָא, ובתרגום יונתן: וְנִתִּיב עִם כּוֹרְסִיָּה יִקְרָא בְּגִוּוֹתֶנּוּתִיהּ בְּשָׁמַיָא שְׁחָקִי מְרֻמָּא.

וכן בארץ, התחלקה בריאתה לגשמי ורוחני. הארץ היא החלק הארצי והגשמי שבגשמי, והאדמה היא החלק הרוחני שבגשמי.

ואשר על כן האדם שהוא גם מן הגשם וגם מן הרוח, נברא מן האדמה שהיא החלק הרוחני שבגשמי. וזה שאמר הנביא, אדם אתם, אתם קרויים אדם ואין אומות העולם קרויים אדם. כי האדם הוא

הָאָדָם עֶפְרָל מִן הָאֲדָמָה. ולא אמר מן הארץ.

ועוד, נאמר לקין ארור אתה מן האדמה אשר פצתה את פיה וגו' נע ונד תהיה בארץ. ועוד שם, הן גרשת אותי היום מעל פני האדמה, ומפניך אסתר והייתי נע ונד בארץ וגו'.

ואשר על כן יש ליתן את הדעת בביאור ההבדלים בין אדמה לארץ ויש להקדים בתחילה בכללות:

והקדמה זו תקרא: הרוחני שבגשמי

כל אשר ברא הקב"ה בעולמו ברא במיזוג הגשם והרוח. ובכל דבר קשר הקב"ה את הרוחני בגשמי.

וכן בבריאת העולם נאמר בְּרָאִישִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ. בשם שמים יקראו כל הדברים הרוחניים שבעולם, ובשם ארץ יקראו כל הדברים הגשמיים שבעולם. ומה שאמר הכתוב פעמיים אֶת, בא לרבות את כל הנבראים כולם שנבראו גם הם גשמי ורוחני.

לעומקו של מקרא פר' קרח

ולכן במידה כנגד מידה הארץ היא שפתחה את פיה. ומה שנאמר וַתִּבְקַע הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תַּחְתֵּיהֶם, נבקעה חומת הרוחניות אשר נותרה להם ואשר נרמסה על ידם, ולכן כתיב אֲשֶׁר תַּחְתֵּיהֶם. ואשר על כן לא הסתפקה האדמה בפתיחתה ובפתיחת פיה, אלא ותפתח הארץ את פיה ותבלע אותם ואת כל הרכוש.

ובאשר קין התחכם למצוא את פי האדמה, לקבל את הבל אחיו שהיה רוחני יותר ממנו, שכן שעה ה' אל מנחתו, על זה אמר הכתוב ועתה ארור אתה מן האדמה אשר פצתה את פיה לקחת את דמי אחיך מידך, נע ונד תהיה בארץ. שזו המדה המתאימה לגשמיותך.

ובזה ינתן טעם למאמר ר' יהודה בריה דר' חייא בסנהדרין לז: מיום שפתחה הארץ את פיה וקיבלתו לדמו של הבל שוב לא פתחה שנאמר {ישעיה כד-טז} מִכֶּנֶף הָאָרֶץ זָמְרַת שְׁמֵעָנִי. מכנף הארץ ולא מפי הארץ.

ופירושו: שהיתה ראויה הארץ לפתוח פיה בזמירות ותשבחות לה', ודווקא הארץ שהיא גשמית, להעלות את הגשמיות לרוחניות,

החלק הרוחני שבגשמי, אדם מן האדמה.

ולכן נאמר (הושע י"ב יא') וְאֶנְכִי חֲזוֹן הִרְבֵּיתִי וּבִנֵּי הַנְּבִיאִים אֲדַמָּה והוא לשון אֲדַמָּה, שהיא יותר רוחנית מהארץ. והיא החלק הרוחני שבגשמי.

ויש דרגה יותר געלית ורוחנית מן האדם והוא איש. כנגד המלאכים הנקראים אישים. ועל כן כתוב במשה והאיש משה ענו מכל האדם אשר על פני האדמה. והיינו רוחניות שברוחניות.

ועל פי הקדמה זו יבוארו עניני קרח ועדתו.

קרח ערער על רוחניותו של משה רבנו, מכח ארציותו וגשמיותו של קרח, ומרוב כספו וזהבו ורכושו וכל היקום אשר ברגליו. ולזה הכין לו הקב"ה את פי הארץ, שהיא גשמי יותר מן האדמה. גשמי שבגשמי. והיא מידה כנגד מידה. באשר גם הרוחניות של קרח היתה מן החלק הגשמי שלו, רוחניות שהיא ארצית ורכושנית.

לעומקו של מקרא פר' קרח

ופירושו, שכנף הארץ שהוא כנגד כנף הציצית, הוא יותר גשמי מהחוטים, שהם שבילין עילאין. דַּנְפָקִין מִתְקַמָּה עֲלֵאָה. והזמירות לה' הן מהחוטים.

וקרח לא ידע סוד זה, משום גבהות לבו. ולכן רצה להסתפק רק בכנף ללא החוטים, ונבקעה כנף הארץ תחתיו, ובכל ראש חדש צועק הוא מן הַשָּׂאוֹל כנגד זמירת החוטים: משה אמת ותורתו אמת והם בדאין.

^^^

לֹא תִמָּוֵר אֶחָד מֵהֶם נִשְׂאָתִי וְלֹא תִרְעָתִי אֶת-אֶחָד מֵהֶם (טז, טו')

יש להבין מה טענת משה רבנו באמרו לא חמור וכו'. וכי היינו חושבים שרעיא מהימנא לא יהיה נאמן ח"ו. והרי הקב"ה לקחו מאחר המדבר בהיותו רועה צאן, וראה דאגתו לכל טלה וטלה, והעיד עליו שראוי הוא להנהיג את צאנו, צאן קדושים. ומאי וחמור ולא הרעותי וכו'.

ועוד, מדוע לא יזכיר הדברים הטובים שעשה, כקריעת ים סוף ומתן תורה ובזכותו ירד המן מן השמים וכו'. למה יזכיר בדרך השלילה לא חמור וכו'.

ולומר לאל עליון. ומאחר שפתחה האדמה את פיה לקחת את הבל, ופי הארץ גם הוא קבל את דמו, נסתם פי הארץ מלומר שירה. מעתה רק כנפות הארץ ישוררו לה'.

ואשר על כן נאמר בישעיהו הנביא (ישעיהו כד טו) מִכְּנָף הָאָרֶץ זְמֶרֶת שְׁמַעְנוּ.

בעוד שפי הארץ היה מיועד מששת ימי בראשית להתגבר על ארציותו ולהיות המקום הרוחני ביותר שמשם תזמר האדמה לא-ל עליון, כאשר נסתם פי הארץ בקבלו את דמו של הבל, נסתמו כביכול הזמירות, ונשמעו רק מכנפות הארץ. על זה נאמר מִכְּנָף הָאָרֶץ זְמֶרֶת שְׁמַעְנוּ.

ולעומקו של מקרא, על דרך הסוד: מובא בזה"ק (שלח לך קע"ה עמ' א') מִכְּנָף הָאָרֶץ, דָּא פְּנֵי דְּצִיצִית, דָּאִהּ פְּנֵי הָאָרֶץ. זְמִירוֹת שְׁמַעְנוּ, אֵלֶּיךָ שָׂאֵר חוֹטִין, דַּנְפָקִין וְתִלְיִין מֵאֲתֵר עֲלֵאָה, גו' אֵינוֹן שְׁבִילִין עֲלֵאִיו, דַּנְפָקִין מִתְקַמָּה עֲלֵאָה.

לעומקו של מקרא פר' קרח

רבוא דאגתי בין בחומריות ובין ברוחניות, לנחתותם הדרך אל מקום חפצך, לכן אל תשעה אל מנחתם.

או פלך לדרך זו: באומרו נשאתי כוונתו נשאתי פנים. לא נשאתי פנים להעדיף אף אחד מהששים רבוא, ולא לגרוע, אחד מהם. וזה אומרו ולא הרעתי את-אחד מכם, אלא את כולם הנהגתי בשווה.

נהמן יוכיח. המן שירד בזכות משה (תענית ט.) יוכיח שלא היה בו משוא פנים, לא יותר ולא פחות, שנאמר (שמות טז, יז-יח) וילקטו המרבה והממעיט וגו' ולא העדיף המרבה והממעיט לא הקסיר איש לפי-אכלו לקטו. וזו כוונתו ולא הרעתי את-אחד מכם.

ועוד, שהמן חתם את גזר דינם של קרח ועדתו אל-תפן אל-מנחתם א"ת מנחתם אלא חלקהו לשתי תיבות: מנ - חתם. יבוא המן שנאמר בו ולא העדיף המרבה והממעיט לא הקסיר, ויעיד על משה רבנו שאמר: לא תמור אחד מכם נשאתי ולא הרעתי את-אחד מכם. ובזה חתם המן את גזר דינם.

ועוד, יש ליתן טעם מדוע קשר ענין הקמור למנחה, וכי מאחר ולא נשא חמור אחד לכן לא ישעה הקב"ה למנחתו של קרח?

ואשר על כן יש לומר כי משה בא לענות לטענת קרח. ומדוע תתנשא על קהל ה'. לזה אמר משה, לא חמור אחד מהם נשאתי. לא נשאתי מלשון התנשאות. שלא התנשאתי על אף אחד מהם, לא בחומריות, ולא ברוחניות.

ואע"פ שהעשרת אותי מאד, וכפי המדרש "פסל לך", הפסולת של הלוחות תהיה שלך, והיא פסולת של אבן יקרה של סנפירינון, לא התנשאתי בעושרי. וכן לא הרעתי את אחד מהם, לא התנשאתי על אף אחד מהם גם לא ברוחניות. והרעתי מלשון רצון, רעוא. ורצון יורה על רוחניות. וכן כוונתו אפילו ברעותא דליבא במסתרים לא נתאוותה נפשי לכל אלה.

או פלך לדרך זו: ועל דרך הצח: אחד מכם הכוונה לאחד מששים רבוא. חמור כוונתו חומריות, דאגה לחומריותו. כביכול אומר משה רבנו לא רק אחד מהם, אלא לכל הששים

לעומקו של מקרא פר' קרח

ענה לו משה, לי - כר' נחמיה סבירא לי, שלא חלה עריבות במדבר כלל עד שיכנסו לארץ. וגלוי לפניך שר"י ור' נחמיה, **הלכה כר' נחמיה**. ולכן אמר **הָאִישׁ אֶחָד יִחָטֵא וְעַל כָּל הָעֵדָה תִּקְצָף**. והסכים עמו הקב"ה, כאומרו ניצחוני בני.

ויש ליתן טעם מדוע פנו להקב"ה בשם זה **אל אלהי הרוחת לכל בשר**.

ויש לומר אל הוא מידת הרחמים, ואלקים הוא מידת הדין. **הרוחת לכל בשר**, שיודע לאן נושבת רוחו של כל אחד ואחד לפי יצרו הרע, המכונה **בשר**. ובשר הוא כנגד היצר הרע. וכך אמרו לו: שיודע ומכיר כל אחד ויצרו, ויודע אתה כל רוח ורוח כיצד ובאיזה מידה לשפטה, האם בדין או ברחמים, לפי מה שמתגבר על יצרו, ולכן אין ראוי לשפוט את הרבים בגלל היחיד, בעוד לא חלה העריבות.

~~~~~

נאני הנה לקחתי את אחיכם הלויים מתוך בני ישראל לכם מתנה וגו' עבדת מתנה אתן את קהנתכם [יח,ו-ז]

ועל דרך הצח, יבוא המן שהמרבה בו לא העדיף, והממעט בו לא החסיר, ויפרע ממי שהרבה את עצמו להעדיף על פני מי שהמעט בעצמו, ואת זולתו לא החסיר.

~~~~~

ויפלו על פניהם ויאמרו אל אלהי הרוחת לכל בשר האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצף. (טז, כא)

יש ליתן טעם לדין ודברים שהיה בין משה רבנו ואהרן לבין הקב"ה.

והרי חלקו בזה ר' יהודה ור' נחמיה במסכת סנהדרין מג:, **האם חלה עריבות במדבר או לא**. שר' יהודה אומר שבמדבר חלה עריבות ור' נחמיה אומר שבמדבר לא חלה עריבות כלל, אלא רק משנכנסו לארץ.

ולעומקו של מקרא יש לומר שזה כביכול היה הויכוח בין הקב"ה ומשה רבנו. שהקב"ה סבר כר' יהודה, שיש לענוש את הרבים על מעשה היחיד, כי חלה עריבות במדבר על הנסתרות. וזה שאמר הקב"ה **הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אתם כרגע**.

לעומקו של מקרא פר' קרח

וזה התיקון על גאות קרח, שצריך הלוי ליתן מתנה לכהן, וכפי המובא במהר"ל (תפארת ישראל פרק כ"ד) שנתנת המתנה מראה על חשיבותו של המקבל. והכל נכפפים להקב"ה שממנו שפע החסד והרחמים.

^^^

הפטרה לפרשת קרח

מפרק יא פסוק יד, עד פרק יב פסוק כב
[ההפטרה נדחית משום הפטרת ר"ח]

בביאור ההפטרה

וישיכותה לפרשה

לכאורה נראה בעליל כי שני פסוקים דומים בהפטרה ובפרשה משייכים את ההפטרה לפרשה: **אַת שׁוֹר מִי לְקַחְתִּי וְחִמּוֹר מִי לְקַחְתִּי**. [שמואל יב, ג'] לעומת **לֹא חִמּוֹר אֶתְד מִהֶם נִשְׁאָתִי** [במדבר טז, טו].

ובשימת לב יש לומר כי פסוקים אלו הם רק דוגמא לחוט השני המקשר בין ההפטרה לפרשה בעיקר עניניהם. כגון ענותנותם של משה רבנו ושמואל הנביא כנגד הגאווה המתנשאת של קרח שהביאתו להבלע באדמה.

הַלּוֹיִם לָכֶם מִתְּנָה וְגו' עֲבַדְתָּ מִתְּנָה אֲתָן אֶת כְּהֻנַּתְכֶם

יש לעיין בענין המעשרות, והמתנה שנאמרה גם ללויים וגם לכהנים. וי"ל, דגם ללויים וגם לכהנים, מתנות לויה ומתנות כהונה הם חלק מעבודתם. שבעבודתם מראים הכהנים כניעה להקב"ה, והלויים בנתינתם מראים כניעה לכהן, והישראלים בנתינתם ללוי ולכהן מראים בזה כניעה ללוי לכהן ולהקב"ה. וזה הסולם לעלות אל אמונת הבורא ב"ה. שאדם הנותן מעצמו, את עצמו הוא נותן. וזה שאמר הקב"ה אֲתָן. עֲבַדְתָּ מִתְּנָה אֲתָן אֶת כְּהֻנַּתְכֶם. שכביכול הקב"ה גם הוא כשנותן, מעצמו הוא נותן. וכמו שאמרו מדיליה נפח ביה. ובזה משרה שכינתו ית' על כל"י מחזיק ברכה, כהנים לויים וישראל.

ועוד יש לומר בדרך הסוד, שהכניעה הזאת של ישראל ללוי ולוי לכהן הוא כדי להגביר את החסדים הנשפעים מהבורא ית', דכהן הוא מידת החסד ולוי הוא מידת הגבורה וישראל מידת התפארת, והשילוב של כולם מגביר מידת החסד והרחמים בעולם, כעין סולם וצינור להורדת השפע.

לעומקו של מקרא פר' קרח

שְׁמוֹ הַגָּדוֹל כִּי הוּאִיל ה' לַעֲשׂוֹת אֶתְכֶם
לוֹ לָעָם: [שם, יב, כא-כב']

ובזה הזהירם הנביא לבלתי עבוד
עבודת אלילים שהיא ללא הועיל.
ואילו הקב"ה הוא מקור התועלת
שבְּעוֹלָם ולכן נאמר בו "הואיל". ועל
דרך לשון נופל על לשון. שהתועים
חיפשו את אֲשֶׁר לֹא יוֹעִילוּ, והקב"ה
הואיל לקחת אותנו לעם.

והואיל משמש בכמה לשונות. לשון
שבועה, לשון התחלה, ולשון רצון.

לשון שבועה, הואיל מלשון אֵלָה
ושבועה. [וכדפירש רש"י בדרך הדרש
שמות ב, כא'] וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְשִׁבְתָּ אֶת-
הָאִישׁ: ומדרשו לשון אֵלָה, נשבע לו
שלא יזוז ממדין כי אם ברשותו.

וההבדל בין "ע" ל "א" שהאות "ע"
מורה על ריבוי, כע' אומות שעובדים
לאלילים, והאות א' מורה על האחד.
שהקב"ה האחד, הואיל ונשבע לקחת
אותנו לעם אחד, כאומר: וַיִּמָּן כְּעַמָּה
כִּישְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בְּאֶרֶץ [שמואל ב ז
כג] וכפי שמסיים בהפטרה: כִּי לֹא
יִטֹּשׁ ה' אֶת עַמּוֹ בְּעִבּוֹר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל כִּי
הואיל ה' לַעֲשׂוֹת אֶתְכֶם לוֹ לָעָם.

ואשר על כן יש להבין אומרו: אֶת
שׁוֹר מִי לְקַחְתִּי וְחִמּוֹר מִי לְקַחְתִּי.
[שמואל יב, ג']

ולעומקו של מקרא יש לומר שבזה
לימד לכולם מידת הענוה. אל תקרי
חמור אלא חומר. כפי שנאמר במשיח
עני ורוכב על חמור. על החומר. כן
במשה נאמר לֹא חִמּוֹר אֶחָד מֵהֶם
נִשְׁאַתִּי שלימדם יסוד הביטול. אל
תקרי לא נִשְׁאַתִּי אלא לא התנשאתי
אפילו לא על קרח.

וכן בשמואל שבענוונותו לא רצה
לקבל כלום מאף אחד וזה יסוד הביטול
והענוה. ואשר על כן נאמר משה
ואהרון בכהניו ושמואל בקוראי שמו.
שעיקר חפצו של האדם צריך להיות
בקוראי שמו. ולהתבטל כלפי בוראו.
ואשר על כן הובאת כאן ההפטרה של
שמואל. שהנמשך מן הענוה להיות
בקוראי שמו, הרי פסגת הגאווה
המאוסה היא להיות ח"ו בקוראי
האלילים אשר לא יועילו. לכן מסיימת
ההפטרה ב"לא יועיל" לעומת
ה"הואיל": וְלֹא תִסּוּרוּ כִּי אֶתְרִי הִתְהוּ
אֲשֶׁר לֹא יוֹעִילוּ וְלֹא יַצִּילוּ כִּי תִהְיוּ
הָמָּה: כִּי לֹא יִטֹּשׁ ה' אֶת עַמּוֹ בְּעִבּוֹר

לעומקו של מקרא פר' קרח

לשון רצון, ככתוב [שמות ב, כא] **וַיֹּאֶל מֹשֶׁה לְשִׁבְתָּ אֶת-הָאִשׁ וַיִּתֵּן אֶת-צִפְרָה בְּתוֹ לְמֹשֶׁה, וּפִירֵשׁ רִשׁוֹ: וַיּוֹאֶל. כתרגומו, ותרגם אונקלוס: וצבי משה למיתב עם גברא, לשון רצון, נתרצה. כן בעניין ההפטרה אומר הנביא [שמואל א יב, כב] כי לא יטש ה' את עמו בעבור שמו הגדול כי הואיל ה' לעשות אתכם לו לעם. ופירש המלבי"ם: אחר כי הואיל ה' והתחיל לעשות אתכם לו לעם ולא יצויר שישתנה רצונו הבלתי בעל תכלית. הרי שקשר המלבי"ם בפירושו גם לשון התחלה וגם לשון רצון. ואשר על כן נאמר שנבחרה הפטרה זו לפרשת קרח לא רק משום מה שאמר שמואל **את שור מי לקחתי ונחמור מי לקחתי** בדומה למה שאמר משה **לא חמור אחד מהם נשאתי**, אלא גם דרכי לימוד בהשגחת ה' כנגד מה שטענו קורח ועדתו. ללמדנו שהבחירה בעם ישראל ובמנהיגיו היא רצון ה' ולא בדו מלבם כלום, בכל ג' הלשונות שהואיל ה' לעשותנו לו לעם, מתחילת הבריאה, בשבועה ובגילוי הרצון העליון עד בוא גואל אחרון הוא גואל ראשון עליו נאמר משה אמת ותורתו אמת, בב"א.**

^^^

והיינו דאמר להם הנביא ישעיהו [מח, יז] לישראל: פה אומר ה' גאלך קדוש ישראל אני ה' אלקיך מלמדך להועיל מדריךך בדרךך תלך. ופירש מצודת דוד: מלמדך להועיל. אני הוא המלמד אותך להיות לך לתועלת, ופירש המלבי"ם: אני ה' מלמדך להועיל ר"ל מצדי לא יבצר כי אני מלמד אתכם באמונות ודעות אמתיות, וגם מדריךך בדרך תלך שהם המעשים הטובים, והדבר תלוי בכם.

ולפי כך בא שמואל הנביא לשבח חסדיו של מקום: אע"ג שסרו ללכת אחרי לא יועילו, הואיל הקב"ה להועיל לכם לעשות אתכם לו לעם.

לשון התחלה, כדפירש רש"י בחומש דברים על הפסוק בעבר הנהגן בנהגן מואב הואיל משה נאמר את-התורה הנותנת לאמר (א, ה) הואיל התחיל, בשבעים לשון פירשה להם: הכי נמי לשון התחלה כמדרש [בראשית רבה א, ו] **בראשית ברא**. בשביל התורה שנקראת ראשית דרכו (משלי ח, כב), **ובשביל ישראל שנקראו ראשית** תבואתו (ירמיה ב, ג).